

Aihe: Talousvaliokunta keskiviikkona 16.11.2022 / HE 209/2022 vp / Asiantuntijapyyntö SKAL
Ympäristöyritykset/ Tarja Anttonen

SKAL Ympäristöyritykset ry lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 209/2022 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt SKAL Ympäristöyritykset ry:ltä lausuntoa, jolla muutetaan 15.7.2021 voimaan tullutta jätelakia. Lakiesityksen tarkoituksena on antaa jätehuollon toimijalle sidosyksiköiden ulosmyyntirajan 10 prosentissa myös 1.1.2030 alkaen. Lakiesitys antaa entistä laajemmat valtuudet myydä palveluitaan markkinoilla lakisääteisten tehtävien rinnalla. Nykyisen jätelain mukainen ulosmyyntirajan olisi laskenut 5 prosenttiin vuoden 2030 alusta.

Lakiesityksessä esitetään myös lisättäväksi hyvinvointialueilla syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvastuu enintään kolmen vuoden siirtymäaikaa jätehuollon järjestelyihin.

1. Jätelaki: 145 a § Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset

Sipilän hallituskaudella on päätetty, että jätealan kuntayhtiöiden ulosmyyntiraja lasketaan 10 prosentista viiteen prosenttiin 2030 alkaen. Tavoitteena **oli avata markkinoita, parantaa kilpailuneutraliteettia sekä edistää pienten ja keskisuurten yritysten toimintamahdollisuuksia. Jätealan ulosmyyntiraja haluttiin näin yhtenäistää hankintalain 5 prosentin ulosmyyntirajan kanssa.** Katsomme, että ulosmyyntirajan muutos oli varsinkin pienten ja keskisuurten yritysten näkökulmasta erittäin hyvä ja perusteltu.

1.1. Ei ole perusteita sidosyksikkörajan nostamiselle

Nyt jätelain muutosehdotuksessa tarkoituksena on kumota Sipilän hallituksen tekemä lakimuutos. **Lakiesityksen tavoitteena on laajentaa entistä enemmän kunnallisten jäteyhtiöiden mahdollisuuksia tarjota jätehuollon palveluita markkinaehtoisesti sekä ilman riskiä sidosyksikköaseman menettämisestä.** Varsinkin tämä sallii suurten jätehuollon kuntaomisteisten osakeyhtiöiden harjoittaa suojatussa asemassa yritystoimintaa ja kilpailla yksityisten yritysten kanssa enemmän kuin muilla toimialoilla. Markkinoilla on paljon yrittäjäriskillä toimivia yksityisiä yrityksiä, jotka työllistävät, maksavat veroja ja hoitavat jo niitä tehtäviä, joita halutaan siirtää julkisille yhtiöille. **Korostamme, että kyse on vain julkisomisteisten osakeyhtiöiden markkinaehtoisesta toiminnasta. Lakiesityksellä ole vaikutusta kuntalaisten jätehuoltoon tai kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen.**

Nykyisin keskimääräinen kuntayhtiöiden ulosmyyntiraja on noin 2,8 prosenttia. Yhdelläkään kuntayhtiöllä ulosmyynti ei ylitä 10 prosenttia. vain seitsemällä kunnallisella jäteyhtiöllä se on yli 5 %.

Lakiesitys vain vahvistaa sitä näkökulmaa, että tämä on laadittu muutaman suuren kunnallisen jäteyhtiön tarpeisiin, joilla on halua toimia ja kilpailla markkinoilla. Lakiesitys kytkeytyy myös samojen kuntayhtiöiden tarpeeseen toimittaa riittävästi jätettä Suomen jo ylimitoitettuun jätteenpolttokapasiteettiin. Katsomme, että lakiesitys on kilpailua, yritysten toimintaedellytyksiä ja kiertotaloutta haittaavaa.

Lakiesityksellä ei ole tässä kohdin mikään kiire vaan huolelliselle valmistelulle on aikaa vähintään 6 vuotta.

1.2. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitys ei tue lakiesityksen perusteluita

Lakiesityksen mukaan sidosyksikkörajaa koskevan muutosehdotuksen tavoitteena on välttää sopeuttamistoimet, joita kunnallisten jätehuoltoyritysten tulisi tehdä siirtymäajan umpeuduttua myydessään jätehuollon palveluita markkinaehtoisesti. Kilpailu- ja kuluttajaviraston (jäljempänä KKV) selvitys ei tue perustelua siitä, että ilman lakimuutosta kuntayhtiöiden sidosyksikköasema olisi uhattuna. Keskimääräinen ulosmyynnin osuus on nyt 2,8 % ja usealla yhtiöllä ulosmyyntiä ei ole lainkaan.

KKV on laatinut jätelakiesitystä varten taustaselvityksen (Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 1/2022) ja suosittelee, että ulosmyyntirajaa tarkastellaan osana laajempaa kokonaisuutta ja lähempänä vuotta 2030. Ennen kuin laajempi selvitys on tehty, ei ehdotuksia kuntayhtiöiden markkinaosuusien kasvattamisesta ole perusteltua tehdä.

2. Jätelaki: 32 a § Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä

Jätelain vahva tavoitetila tulee olla ennen kaikkea vastuunjaon selkeyttäminen ja työrauha toimialalle. Nyt lakiesityksessä annetuilla tulkinnoilla vain entisestään monimutkaistetaan jätehuoltovastuita. Muistutamme, että eduskunnan tahtotila jätelain lakimuutoksessa (445/2018) on ollut siirtää sote-palveluiden jätteet kokonaan pois kunnan vastuulta; **”Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (Soteuudistus) toteutuessa kunnan sosiaali- ja terveystalouksissa syntyvien jätteiden jätehuolto siirtyisi maakunnille, joiden tulisi jätteen haltijoina järjestää jätehuolto jätelain 28 §:n nojalla.”**

Kuntien yhdyskuntajätteiden jätehuoltovastuu siirtyy tältä osin hyvinvointialueille, jotka kilpailuttavat tulevaisuudessa kuljetuksen ja muun jätehuollon. Muista kuin hyvinvointialueiden yhdyskuntajätteistä huolehtii jatkossakin yksityinen sektori. Missään kohdin aiemmin jätelain valmistelun aikana ei ole todettu, että sote-palveluiden jätteiden jätehuoltovastuu olisi jaettu tai että osa vastuusta jäisi kunnalle.

Esitetty lakiesitys hajauttaa jätehuoltoa todella paljon, kun lain tarkoituksena oli varmistaa sotepalveluiden jätehuollon kilpailutus yhtenä kokonaisuutena sekä ennen kaikkea kustannustehokkaasti hyvinvointialueille. Muistutamme, että hyvinvointialueen kiinteistöt usein jakautuvat eri kunnan tai jätelaitoksen alueelle, jolloin yhdyskuntajätehuollon palvelut on tilattava useilta kunnilta tai jätelaitoksilta ja taas muut palvelut yksityiseltä sektorilta.

2.1. Kolmen vuoden siirtymäajasta tulee luopua

Esityksessä oleva kolmen vuoden siirtymäaika on todella perusteeton ja ylimitoitettu. Ymmärrämme kuitenkin, että osa hyvinvointialueista ei valmistautunut lakimuutokseen ja näin ollen tarvitaan edes jonkinlainen siirtymäaika. **Katsomme, että tarvittaessa hyvinvointialueille voidaan antaa vapaaehtoinen vuoden siirtymäaika.**

Esitysluonnoksen mukaan hyvinvointialueet voivat kuitenkin jätteen haltijana ottaa jätehuollon järjestettäväkseen ennen kolmen vuoden siirtymäajan umpeutumista. **Ehdotus tulee säilyttää ja katsomme, että hyvinvointialueita tulee kannustaa käyttämään lyhyempää siirtymäaikaa.**

Lakiesityksessä on myös perusteettomasti todettu, että ilman siirtymäaikaa jätehuollon palvelutarjontaan tulee katkoksia. Yksityiset jätealan yritykset palvelevat jo nyt sote-alan toimijoita laaja-alaisesti ja tarjoavat jätteenkuljetuksen halki Suomen. Uskomme, että yksityiset jätetoimijat pystyvät tarjoamaan palveluitaan ja toimimaan jatkossa hyvinvointialueilla.

Kunnioitavasti

Tarja Anttonen

toiminnanjohtaja

SKAL Ympäristöriitykset ry